

Posudek vedoucího magisterské diplomové práce:

Petra PUKANČÍKOVÁ, "V mém srdci jsem myslila, že když zůstanu v Čechách, budu zatracena". Způsoby sebetématizace českých evangelických emigrantů 18. století., FHS UK Praha 2009, 121 stran.

Autorka předkládá v zásadě zdařilou a čtivou práci. Vychází z rozboru (auto)biografických textů českých evangelických exulantů v Berlíně vydaných Editou Štěříkovou (*Běh života...*). Metodicky se přihlašuje spíše postupu diskursivní analýzy. S těmito texty chce zacházet jako s produkty "jakési kolektivní diskursivní praxe, kterou bychom trochu nadneseně mohli nazvat ritualizovanou" (s. 6). Svůj postup opírá o literaturu (např. Gleixnerová, Křížová, Storchová), z níž lze vyčíst potřebu vnímat korpus pramenných textů jako specifický druh egodokumentů, který vypovídá spíše o kolektivní sociální praxi psaní (životopisů), než o konkrétním průběhu života a prožitcích jednotlivých aktérů a akterek. Přesto výsledný rozbor diskursivní praxe lze považovat, jak si je Petra Pukančíková vědoma, za zjištění toho, co asi měli čeští exulanti 18. století v Berlíně k dispozici jako diskursivní (popř. kulturní) nástroj k pojednávání a tím i případnému prožívání svých životních zkušeností. Autorka se rozhodla vybrat jednotlivé (kulturní) "kategorie" (zde se metodicky opírá o J. A. Gureviče, ovšem s vědomím pramenné a tudíž i metodické odlišnosti své práce od jeho *Kategorií středověké kultury*). Volí při tom jak ty, které mohou vypovídat o tématizaci sebe sama jakožto integritního subjektu (*duše, srdce, svědomí* - např. rozbor na s. 29-30), tak ty které napovídají o povaze vztahu k vnějšímu světu. Zároveň si všímá i témat, jež mohou dost vypovědět o povaze berlínské exulantské skupiny (např. manželství, způsob jeho uzavírání, výběru partnerů, nucení k výběru partnerů sborem a jeho staršími a pod. - s. 42-43). Svoji analýzu uvozuje stručným výkladem o českých náboženských dějinách a o důvodech náboženského exilu. Se základním způsobem výstavby práce, autorčinými postupy a s jejími hlavními zjištěními lze vyslovit v principu plný souhlas.

Přes výše uvedené charakteristiky lze k předložené práci učinit i několik poznámek, připomínek a položit některé otázky:

(1.) V práci určitou měrou postrádám její explicitnější *teoretické zakotvení*. Týká se jednak samotných rozebíraných kategorií. Ty jsou vybrány zajisté odpovídajícím způsobem, avšak mohlo by být ještě více dovysvětleno, jak právě tyto kategorie mohou souviset s tou či onou antropologickou koncepcí. Jednak jde i o odkazy na některé teorie sociologie náboženství. Petra Pukančíková sice na některé její vybrané teze odkazuje (např. na rozlišení "mimosvětské" a "světské askese" u Maxe Webera, s. 10; na Weberovu tezi o významu protestantské etiky pro moderní hospodářský život, s. 56; na vymezení sekty u Ernsta Troeltsche, s. 117), avšak tyto odkazy jsou spíše letmým okomentováním textu rozebíraných pramenů, než podrobněji vyargumentovaným klasifikačním užitím pojmů. Právě tak se domnívám, že je škoda, že autorka ve své práci neusiluje více o určité *typologické odlišení* - pracovně řečeno - "evangelických" a katolických"

způsobů pojednání či užití některých kategorií (např. tam, kde texty evangelických biografií srovnává s Kolomanem Hendlem). Možná by se autorka mohla k této otázce vrátit při ústní části obhajoby.

(2.) Souhlasím s autorčinou metodou diskursivního rozboru textů (auto)biografií jako víceméně jednotného textového korpu, jenž vypovídá spíše o kolektivní sociální praxi psaní životopisů a o určité ritualizované náboženské sebetématizaci (jak říká Petra Pukančíková na několika místech své práce). Očnuji i to, že si je autorka vědoma možného rozdílu mezi povahou tohoto kolektivního sebetématizačního nástroje a životními postoji jedinců (např. upozornění na fabrikanství Jiřího Ostrého - s. 54). Přesto si nejsem na některých místech jist, zda autorkou citované pasáže pramenných textů či v nich užitě obraty opravdu vypovídají o postojích, k nimž je autorka vztahuje. Jako příklad lze uvést její výklad na s. 55-56. Jde o podkapitolu "Odklon od světa". Autorka si zde jednak (2a) všímá zmínek o *chudobě* v některých životopisech. Avšak tyto zmínky nemusely být nutně činěny v souvislosti s negativním posojem ke světu. Chudoba mohla být realitou. Jde o to, zda je to chudoba záměrná, aktérsky chtěná či aktér se do pozice chudého (záměrně) stylizuje, nebo jde o prosté konstatování skutečnosti? Právě tak (2b) zde autorka cituje z životopisu Jana Kropáčka (s. 55): "*Mé zahrady a pole postihovala jedna povodeň za druhou... Všechna naše námaha byla marná... V jednom roce jsem tak ztratil přes 300 tolarů. Má víra ochabla*" (s. 56; edice Štěříkové, s. 388). Petra Pukančíková navazuje interpretací: "Poznámka, že jeho víra ochabla, protože jeho majetek ničily přírodní pohormy, se může ve vztahu k ostatním textům zdát poměrně zvláštní, skoro až nepatřičná. Může to dokonce podporovat tezi Maxe Webnera o souvislosti kalvinismu s protestantskou etikou a duchem kapitalismu" (s.56). Říká však opravdu Kropáček ve svém textu, že jeho víra ochabla, protože jeho práci ničily přírodní pohoromy? Nebo je povodeň kladena *souřadně* k ochabnutí víry jako další neštěstí? A nářek nad povodněmi je dokladem *odklonu od světa*, nebo spíše smyslu pro lidské *zakotvení ve světě*? Konečně právě zde by se nabízelo (2c) přesnější uplatnění kupříkladu Weberovy typologie askesí ("*mimosvětské*" a "[*vnitrosvětské*"), o němž autorka mluví na jiném místě.

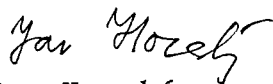
(3.) Na s.33 Petra Pukančíková odlišuje použití termínů *duch* a *srdce* jako označení "složek lidského těla" od používání pojmu *duše* (etická, éterická kategorie). Je "duch" a "srdce" jako *složka lidského těla* tak výslovně označena v pramenném textu, nebo je to autorčina interpretace?

(4.) Na některých místech práce se stalo, že je výklad - patrně pod tlakem času - až příliš zktratkovitě zjednodušen a působí pak nejasně. Příkladem je autorčino referování Dülmenových názorů na pojetí tělesnosti a sexuality v raném novověku (s. 48, první odstavec za podnadpisem).

(5.) Autorka do své práce zařazuje i zajímavý a cenný rozbor korpusu pramenných textů z hlediska genderové analýzy. V něm ji mimo jiné vychází, že některé žey se (podobně jako muži) rozhodovaly pro náboženský exil zcela samostatně a že při tom

přetrhávaly i rodinná pouza (s. 99). To se týká jen svobodných dívek, nebo i provdaných žen?

Práci Petry Pukančikové považuji za zdařilou. Doporučuji ji proto k obhájení a vzhledem k výše uvedenému navrhuji její hodnocení na rozmezí výborně a velmi dobře podle průběhu ústní části obhajoby.

Jan Horský

V Praze 15. července 2009